

ques (*DECat* 1, 812 ss.); mentre que hi ha semblança real i innegable amb *Riudeperes* (< *PETRAS*), *Riudecòdols*, *Riudequers* i els molts altres que designen nocions o objectes minerals, topogràfics, com *Riudarenes*, *Riudellots*, *Riudor*, *Riudabelles* etc.

El primer d'aquests noms (*peres* var. de *pedra* en cat. antic), ens orienta cap a un NL bastant semblant (3), el del poble de *Perles* a l'Urgellet, que hem estudiat en l'art. supra, on hem demostrat, amb plena seguretat, que ve del *PETRŪLAS* 'pedretes', diminutiu que justament escauria en la designació d'uns riuetes, en el llit dels quals es troba molt de pedruscall, més que pedres grosses.

La forma més arcaica entre les ant. del nostre hidrònim és *Rio de Bérilas* a. 992 (accentuació en la *é*, indiscutible, com ho prova la contracció posterior, i la forma definitiva). Més tard apareix *Birlas*, encara amb *rl* constant, en una vintena de cites fins al S. XIV. Que en el nom de *Perles* i en el present, la -*r*- hagi desaparegut és tan natural, i cosa d'esperar, com en *pera* i en el NL *La Pera*.

Resten dos punts més obscurs: Per què el canvi de *E* (encara mantinguda en l'hapax de 992). És que el nom compost ja existia bo i format des del nostre llatí vulgar: *RIVU DE PETRŪLĪS* 'riu de pedretes', i la causà metafonia, com en *FECI* > jo *fiu*, *CASTELLUM FOLIĒTĪ* > *Castellfollit*, *DESERTUM CARDUĒTĪ* > *Carlit*; i casos toponímics eloqüents: *Sils*, el poble central de La Selva < *SĪLVĪS* 'en les selves', *Solius IPSIS OLIVIS*; en abl.-locatiu com *Banyuls BALNEŌLIS*, també amb metafonia (aquí de la *o* de l'ètimon), *Garrus GARRICĪS* 'en les garrigues', *Anglès* < *Eglès* < *ECLĒS(I)IS* 'a les dues esglésies', *Balbs VALVIS*, *Cals CALVIS*, i d'altres.

El canvi de *p*- en *b*? És que hem de tenir present que fins més ençà passava el front de batalla amb els moros, durant dos-cents anys després del rescat de Barcelona: *Mediona*, *Gelida*, *Masquefa*, arabismes conspicus; a St. Quintí mateix hi ha *La Cava*, el vetust casal que ha servat el nom de la *Kāba* mahometana, antic palau de Mahomet.

Per la influència dels moros, la inicial del mot devia començar a oscillar entre *p* i *b*. I aquesta pronúncia fou consolidada per la contaminació de dos o tres mots ben vius i quasi idèntics: *berla* 'ventalla de porta', 'llesca de tronc' (*DECat*, s. v. *esberlar*), *billa* celtisme amb el sentit de 'tronc d'arbre', 'soc, garrot', el qual fou —per si sol— l'ètimon del *Ridebilles* selvata; i *billla* nom del joc i de peces tècniques; la influència d'aquest, d'altra banda, influí en la forma moderna *Riudebilles*, amb *tll*, i amb *de*, si bé en això hi cooperà la dissimilació de *R-d-rl* > *R-d-tl*.

L'etim. d'aquest nom ha donat lloc a desorientats tempteigs de precursors (ja en diu quelcom de vague i insatisfactori Balari, *l. c.*) i un pretensió article (anònim) publicat a la revisteta «Joventut Cristiana» (de St. Pere de R.) que veig en fotocòpia, p. nov. 1974; el qual es despenja (valga'ns Déu i l'altar de la Verge!) amb el ll. *BERÝLLUS* pedra preciosa amb la qual es féu el *veril* de la Mare de Déu.

(H) RIUDECANYES, poble entre el Baix Camp i el Priorat. Pron. *riudekányəs*, a Riudoms (Casac. 1920). Cf. *GGC*, 433.

MENCIONS ANT. Per a una dubtosa de c. 1170 i una grafia espúria *Rivus de Catinis*, veg. Font Rius, *C. d. p.*, § 136; altrament *Rivus de Canes*, *Rivus de Cannis*, *Riudecanes*, aa. 1178 ss.: §§ 155, 157, 175; 1328: *Riudecanes* (*BABL* v, 119). Etim. òbvia.

(I) RIUDECOLS, poble del Baix Camp de Tarragona. Pron. *riudəkòłs*, a Riudoms (amb gentilici poc usat: *riudecolencs*). Id. en la meva enq. de 1955.

MENCIONS ANT. Una menció no prou segura d'un «torrens de *Rivus de Caulibus*» i una de més segura, de 1173 d'un «mons super *Rivus de Caulibus*» en Font Rius, *C. d. p.*, § 138, p. 197.³ Jassans, *Noms de Alforja*, 276, confirma la de 1173, i hi afegeix *Riudecols* a. 1194 i 1242 (de l'Arx. arxidiocesà de Tarr., però són en text traduït o modernitzat); 1359: *Riudecols* (*CoDoACA* XII, 38). En tot cas dos barons cat. provinents evidentment d'aquest poble ja figuren amb el nom en la forma actual, heretats a Múrcia, en el *Rept.* de 1270: «Ferrer de *Riudecols* tene en Cudiaçibit 8 taffullas, Guillén de *Riu de Cols*» (ed. Torres I, 9, 9124).

ETIM. Balari (*Orig.*, 41) digué que podia venir de *Riu de còdols*, fundant-se només en la vaga versemblança topogràfica, a priori, i en el seu mal paït coneixement de la filologia romànica, confonent-ho amb la fonètica hist. del francès, on es perd la -*r*- del llatí entre vocals; cal rebutjar-ho com a contrària a la del cat. i mancat de fonament en les mencions antigues. Morera (*GGC*, 110) opinà que venia del nom d'un baró, que hi havia alçat el castell i repoblat el lloc.

Sí, existí Guillem de *Viladecols*, nom d'un baró de Pere el Catòlic a. 1214 (*BABL* IV, 25); per més que tampoc hi ha proves històriques de connexió entre aquest baró i el poble, i els noms d'aquells conqueridors de Múrcia confirmen que sempre fou *Riudecols* i no pas de *còdols*. En la forma *Vila-* tingué també ample arrelament aquest nom: El Baró de Maldà parla de la Davallada de *Viladecols* a Bna. en el barri de St. Pere Més Baix (*Calaix de S.*, a. 1793, p. 89). Degué ser el nom d'una vileta suburbana a Bna. d'on provindria aquell baró Guillem: una vileta suburbana era lloc adequat a conreus hortícoles.

I hi ha encara altres topònims que hom podria relacionar-hi: *Terracols* és el nom d'una pda. del terme de Noedes en el Conflent (xxvi, 45). Però en cap d'aquests, ni tampoc en el del poble *Colera* de la costa de l'Empordà, no hi ha cap raó per relacionar-lo amb *còdol*: al contrari, *terra* 'camp', del darrer, ja mostra clarament que ve del nom de l'hortalissa *col*; anàlogament una vila on es cull molta *col*, o la valleta de *Colera*, país hortícola; i quant a *Riudecols* del Camp era antigament una petita serra (doc. de 1173), en els vessants de la qual, fins al riu de baix, es plantaven cols.

⁶⁰ *Riudefoix*, V. Foix *Ridelleca*, V. Lleca.